

EN DEFENSA DA TERRA

Ernesto Cardenal

Neste planeta azul, na nave espacial na que todos imos, é necesario un cambio de ética: da ética da explotación á ética da preservación. Ou como dixo o filósofo-mártir Ellacuría: “Lanzar a historia noutra dirección”. Non imos renunciar ao progreso, pero queremos un progreso menos desigual, xa que o desastre do medio ambiente débese a dous extremos: a miseria e a **dilapidación**. Dixo Indira Gandhi que a pobreza era a maior contaminación ambiental, e así é, pero tamén a **dilapidación**.

A economía non pode estar ausente da preocupación ecolóxica. Despois de todo, “economía” e “ecoloxía” son palabras moi semellantes. A economía ten que ver coa vida, e a ecoloxía tamén. Ademais, se a pobreza provoca a contaminación do **ambiente**, para salvar o **ambiente** hai que erradicar a pobreza. Como dixo Leonardo Boff: “A terra sangra sobre todo no seu ser máis singular, os oprimidos, os marxinados e os excluídos”. En Estados Unidos creouse un mapa do país cos lugares con máis problemas ecolóxicos, e outro mapa cos lugares con máis pobreza, e coincidiron os dous mapas.

A natureza ten valores éticos, non polo que lle **poida** ser útil ao home, senón polo que ela vale en si mesma. O teólogo e xeólogo Tomás Barry di que destruír unha especie biolóxica é silenciar para sempre unha voz de Deus. E William Blake: “Todo o que é vivo é sagrado”.

E hai só vinte e cinco anos que se empezou a falar de ecoloxía, tal e como lle indicaba recentemente Fidel a Ignacio Ramonet. Cando os mozos de hoxe adquirían o uso da razón, comezou a preocupación pola ecoloxía.

A mística Hildebranda de Bingen profetizou hai oitocentos anos que se o home abusaba da natureza, a xustiza de Deus permitiría que a natureza o castigase. E James Lovelock, o da Teoría de Gaia (que o planeta Terra é todo el un único ser vivo), acaba de escribir un artigo que el di que foi o máis difícil da súa vida, no que afirma que a terra está gravemente enferma, comeza a ter unha febre que pode durar cen mil anos, e tamén existe o risco de que entre en coma.

O que estamos a facer co ozono, co bosque tropical, coa Terra e coa auga, co quecemento do planeta, segundo algúns científicos, se non o paramos dentro de corenta anos será demasiado tarde. Hai outros que din que só faltan vinte anos para que o dano sexa irreversible.

Xa non podemos ver a contaminación como un fenómeno local. O DDT atopouse nos pingüíns do Ártico e en todos os peixes do mar. O problema ecolóxico é global, e global ten que ser a solución.

Nicaragua está destruída e os outros países tamén, uns máis e outros menos. As nosas paisaxes estanse a converter en vertedoiros de lixo. Unha vez estiven en Italia de cara ao Mediterráneo, na zona de Lucca, e quería ir andando ata o mar, pero non puiden porque a area era puro lixo: botellas de todo tipo, plásticos de todo tipo, zapatos, pneumáticos, infinidade de cousas que impedían dar un paso. Non sabía se todo isto viña de Xénova, situada no **Norte**, ou da costa africana de enfrente.

O océano mantívrase coa súa auga pura durante catro billóns de anos. Toda a materia orgánica que se descompón nel recíclase e volve ser nova vida, e o que se evapora e se converte en nubes é só auga pura que regresa á Terra. Pero non é o caso das modernas moléculas que o home produce nos seus laboratorios: son indixeribles, non se degradan e almacénanse nas células,

pasan ao plancto e son consumidas por moluscos, crustáceos e peixes, e acumúlanse en concentracións cada vez máis elevadas ata **chegaren** ás nosas cociñas. Aínda que entran na cadea alimentaria, nunca son dixeridos nin degradados e o mar está cada vez máis **sucio**.

O científico italiano Enzo Tiezzi describe o feito misterioso de como dous átomos de hidróxeno e un de osíxeno, incoloros e inodoros, **únense** e forman a molécula de auga da que estamos case completamente feitos. E empezo a pensar na beleza que hai no noso planeta azul por mor desa auga. Como, por exemplo, as illas de Solentiname que se reflicten na auga xunto co ceo.

O científico e famoso explorador noruegués Thor Heyerdahal (o da Kon Tiki), atopou no fondo do Sáhara, a uns mil quilómetros da costa, debuxos nas rochas de hai cinco ou seis mil anos, nos que se pode ver a xente remando en botes de canas a **cazar** hipopótamos e outros animais da selva. Cando os gregos e os romanos chegaron ao norte de África era un continente selvático. E Heyerdahal tamén nos lembra que a Biblia colocou o paraíso en Iraq, onde se atopan o Tigris e o Éufrates, o que agora é un deserto. Nas escavacións que foron feitas alí, nas dunas, atopáronse macetas de cerámica nas que aparecen árbores, animais da selva e barcos fluviais cargados de madeira.

Desprazamos o paraíso, privatizouse a Terra Prometida.

O teólogo, ou a quen máis ben chamaría santo, Pedro Casaldáliga, dixo: “O século XXI —que xa sabemos que será un século místico— será tamén un século do **ambiente**”. O de místico é o teólogo alemán Karl Rahner **quen** o dixera; o do **ambiente**, é este profeta da Amazonia quen o engade.

Outro teólogo, tamén brasileiro, dixo que non é preciso recorrer a un principio transcendente e externo para explicar a aparición da vida, senón que a vida, que é “o maior florecemento do proceso evolutivo, está hoxe ameazada; de aí a urxencia de coidala”.

Vímola nas fotos como unha fermosa bola verde-azul, ensinándonos que ela é global, que constitúe unha comunidade.

Preguntaron ao astronauta ruso como era a Terra desde a lúa, e dixo que era fráxil. Tamén dixo que parecía sen ningunha división de nacións. Cando a viu, era inverno no hemisferio norte, e a mesma neve cubría os Estados Unidos e a URSS, e confundíanse sen ningunha división de nacións.

Como di outro teólogo, o australiano Denis Edwards, este planeta Terra é unha única comunidade biolóxica, un sistema interconectado. Iso fai que tamén a ecoloxía e a xustiza estean totalmente interrelacionadas. O italiano Enzo Tiezzi tamén dixera que non pode haber preservación do **ambiente** sen xustiza social.

En El Salvador, por exemplo, os pobres que non poden pagar a electricidade teñen que cortar a leña. Non se dan conta de que a explotación forestal empobrece a súa propia terra pola erosión, e que a diversidade biolóxica é diminuída e os animais salvaxes que cazan escasean. O que dixo Indira Gandhi: que a pobreza é a peor contaminación ambiental. Aínda que a da opulencia é maior. A miseria e a opulencia son as dúas caras da moeda da nosa economía. E a flora e a fauna non se poden separar da xustiza.

Un audaz teólogo de Portugal pon estas palabras na boca de Deus: “A min non me interesa a relixión, só a política”. Eu estou de acordo con el, xunto con todos os profetas bíblicos. Podería engadir á política a economía e a ecoloxía, pero estas tamén forman parte da política.

A especie humana é unha especie en perigo de extinción. Podemos extinguirnos **coma** os dinosauros, coa diferenza de que a súa extinción **se debeu** a causas externas e a nosa sería debida a nós mesmos. O ozono, o aumento do carbono na atmosfera, as chuvias acedas, a perda da biodiversidade, a desertificación, o esgotamento das reservas naturais, os residuos radioactivos: estamos producindo todo isto. E un dos maiores danos é o da superpoboación. O mandamento de Deus, “Medrade e multiplicádevos”, é un mandamento que, como se dixo, temos cumprido en exceso.

Somos a especie máis prexudicial para o medio ambiente. A teoría de James Lovelock sobre Gaia é que o planeta saíu do sol e tornouse redondo para xirar; un ser vivo que non necesitaba pernas nin brazos nin boca nin ano, **senon que** se limitaba a ser redondo e xirar, e xirar ao redor do sol. O planeta **creou** para si mesmo as condicións para ter organismos, e despois organismos con conciencia, nós mesmos. Un ser vivo consciente, cunha conciencia maior que a nosa, e que se descobre que somos prexudiciais podería prescindir de nós. A vida na Terra seguiría perfectamente igual sen o obstáculo de nós.

Debemos facer todo o posible para que isto non suceda.